

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เสนอหลักการและกรอบแนวคิด ของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ตลอดจนความเป็นมาของบุคลิกที่พึงประสงค์ โดยได้ศึกษา ค้นคว้า จากเอกสาร ตำรา บทความ และงาน วิจัยต่าง ๆ ซึ่งแบ่ง ออกเป็นความรู้ บุคลิกภาพ, คุณลักษณะ, คุณธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้

ฮอสเปอร์ (อ้างถึงใน มาโนช เวชพันธ์ 2532, 15-16) ให้ความหมายของความรู้เป็นขั้นแรก ของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐานเป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อน หรือใช้ความสามารถของสมองมากนัก ด้วยเหตุนี้ การจำได้จึงถือว่าเป็น กระบวนการที่สำคัญ ในทางจิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการ วิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถทาง สมองมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนความเข้าใจ (Comprehension) นั้น ฮอสเปอร์ ชี้ให้เห็นว่า เป็นขั้นตอน ต่อมาจากการจำ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถของสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษา หรือการใช้ สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็น การ ได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือการแปลความหมายต่าง ๆ เช่น การ บรรยายข่าวสารที่ได้ยินมาโดยคำพูดของตนเอง หรือการแปลความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีก ภาษาหนึ่ง โดยคงความหมายเดิมเอาไว้ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อสรุปหรือการ คาดคะเนก็ได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์. 2542, 26) ได้อธิบายว่า ความรู้ เป็น พฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน “การแปล”

ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง และ “การให้ความหมาย” ที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการ “คาดคะเน” หรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น

เบนจามิน บลูม (Benjamin S. Bloom อ้างถึงใน อักษร สวัสดิ์. 2542, 26-28) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ ว่าหมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระสวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านี้ในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain) ของคน ว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป ได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อคว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือ

โครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ (criteria) เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (characteristics of cognitive domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ(Personality) นั้นรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Persona” แปลว่า “หน้ากาก” ซึ่งใช้ในการแสดงบทละครคลาสสิกของกรีกเมื่อสวมหน้ากากแล้วผู้แสดงต้องแสดงบทบาทให้ตรงกับบุคลิกภาพของตัวละครแต่ละตัวที่ถูกกำหนด นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง ดังนี้

ออลพอร์ท (Allport, 1973) กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นกระบวนการสร้างหรือจัดส่วนประกอบของแต่ละคนทั้งจิตใจและร่างกาย ซึ่งจะทำหน้าที่กำหนดตัดสิน พิจารณาลักษณะพฤติกรรมและความนึกคิดของคนคนหนึ่ง และได้เสนอว่าบุคลิกภาพคือ ลักษณะที่แท้จริงของบุคคลนั้น

จิตพร เฟื่องชัย (2533) บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะท่าทางที่มองเห็นจากภายนอก รวมทั้งการใช้ภาษาคำพูด การเขียนและสื่อที่แสดงออกจากภายในจิตใจ เช่น การแสดงความคิดเห็น เจตคติ เป็นต้น

สรุป บุคลิกภาพ คือ คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของบุคคล อันประกอบด้วยลักษณะภายนอก ได้แก่ ใบหน้า ท่าทาง ความสูง ความดำ ผิวดำ หรือผิวขาว การแต่งกาย และลักษณะภายในที่สังเกตได้จากพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมทางด้านปัญญา (cognitive domain) พฤติกรรมทางด้านความรู้สึก (affective domain) และพฤติกรรมทางด้านทักษะปฏิบัติ (psychomotor domain) ทั้งเป็นพฤติกรรมที่มีความคงเสถียรพอสมควร”

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพ

ซิกมันด์ ฟรอยด์ จิตแพทย์ชาวเวียนนา ให้ความสนใจเรื่องพัฒนาการทาง บุคลิกภาพ และพลังแห่ง บุคลิกภาพ ของคนเรา ทฤษฎีบุคลิกภาพ ของซิกมันด์ฟรอยด์ อธิบายได้เป็น 2 แบบ คือ อธิบายในลักษณะของ ทฤษฎีพัฒนาการ และ ทฤษฎีพลังแห่งบุคลิกภาพ การอธิบายบุคลิกภาพใน

แง่ พลังบุคลิกภาพ ฟรอยด์ อธิบายในรูปของลักษณะของจิต และ โครงสร้างของจิต เกี่ยวกับ ลักษณะของจิต ฟรอยด์อธิบายว่า จิตของคนเรามี 3 ลักษณะ คือ

- 1) จิตรู้สำนึก (conscious) เป็นสภาพที่บุคคลรู้ตัวว่าเป็นใคร ทำอะไร อยู่ที่ไหน ฯลฯ เป็นจิตส่วนที่ควบคุมให้แสดงพฤติกรรมตามหลักเหตุผลและสิ่งผลักดันภายนอกตัว
- 2) จิตไร้สำนึก (unconscious) เป็นสภาพที่บุคคลไม่รู้ตัว บางทีเพราะลืม เพราะเก็บกด หรือเพราะไม่ตระหนักในตนว่ามีสิ่งนั้นอยู่ เช่น ไม่รู้ตัวว่าอิจฉาเพื่อน หรือลืมนั่นเอง เกือบทุกอย่าง
- 3) จิตใต้สำนึก (subconscious) เป็นสภาพจิตกึ่งรู้สำนึก ถ้าเข้ามาในห้วงนี้ก็จะตระหนักได้ แต่ถ้าไม่คิดถึงจิตส่วนนั้นจะเหมือนกับไม่มีตนเอง เช่น อาจกังวลในบางเรื่อง กลัวในบางสิ่ง โกรธคนบางคน

จิตทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว ชนิดไหนมีอำนาจเหนือกว่า บุคคลนั้นๆ ก็มักจะแสดงพฤติกรรมหนักไปทางจิตส่วนนั้น และจิตไร้สำนึกจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากกว่าจิตส่วนอื่น ส่วนจะแสดงพฤติกรรมออกไปในลักษณะใด มักขึ้นกับโครงสร้างของจิต ซึ่งมี 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (super ego) คำว่า “อิด” เป็นพื้นฐานดั้งเดิมของบุคคล เช่น ความอยาก ค้นหา ความต้องการ ความป้าเถื่อน อันถือเป็นธรรมชาติแท้ๆ ยังไม่ได้ขัดเกลา “อีโก้” เป็นพลังส่วนที่จะพยายาม หาทางตอบสนอง ความต้องการของอิด และ “ซูเปอร์อีโก้” เป็นพลังที่คอยควบคุม อีโก้ ให้อีโก้ หาหนทางที่เหมาะสมที่สุดในการสนองความต้องการของ อิด โดยเห็นยั้ง ให้ทำอะไรอยู่ในกรอบประเพณี ถูกเหตุถูกผลให้คำนึงถึงความผิชอบชั่วดี คุณธรรม และสังคมที่แวดล้อม ความเข้าใจ บุคลิกภาพ ตามทฤษฎีพลังบุคลิกภาพนี้ ช่วยให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนร่วมงานได้ในหลายลักษณะ เป็นแนวทางให้รู้จักควบคุมประคับประคองตนเอง ให้มีสติ ยั้งคิด ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของธรรมชาติแท้ๆ ที่ยังมีได้ขัดเกลามากไป ซึ่งถ้าทำได้ ก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของ การพัฒนาบุคลิกภาพ และ พัฒนาตน ให้พร้อมต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สจิวต์ ไดมอนด์ (Stuart Dimond) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ บอกว่า บุคลิกภาพ เป็นหน้าที่ และการทำงานของสมอง ซึ่งเหมือนกับทฤษฎีของ ฮานส์ ไอเซนค์ (Hans Eysenck's theory) ที่ว่า บุคลิกภาพ ถูกกำหนดด้วยพันธุกรรม เหมือนกับ ลายนิ้วมือที่จะมีลายต่าง ๆ หรือ รอยหยักในสมอง ก็จะถูกกำหนดโดย พันธุกรรมเช่นกัน บุคลิกภาพ โดยทั่วไปของคนเราตามทฤษฎีของไดมอนต์จะมี 8 ประเภทด้วยกัน ประเภทแรก คือ พวกที่ชอบมอง ชอบดู (Visualist) ประเภทที่ 2 คือ พวกชอบฟัง (Audist) ประเภทที่ 3 คือ พวกที่ชอบขำข่วน (Sexist) ประเภทที่ 4 คือ พวกชอบมีกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา (Motorist) ประเภทที่ 5 คือ พวกที่ชอบพูด ชำนาญเรื่องภาษา (Linguist) ประเภทที่ 6 คือ

พวกที่ชอบเกี่ยวกับรูปร่าง จินตนาการ ภาพพจน์ (Spacist) ประเภทที่ 7 คือ พวกที่ชอบแสดงความรู้สึก พวกมีอารมณ์หลงใหล (Emotionist) และ ประเภทที่ 8 คือ พวกก้าวร้าว พวกที่ชอบประสานงาน ชอบทะเลาะ (Aggressist)

ในขณะที่ทฤษฎีของแมคเกร (McCrae's theory) และทฤษฎีของคอสตา (Costa's theory) ให้คำนิยามของ บุคลิกภาพ ต่าง ๆ ดังนี้ คือ กลุ่มที่ 1 เป็นพวกประสาท กังวลตลอดเวลา ไม่มีความมั่นใจ เป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูง เป็นคนรู้สึกผิดบ่อย ๆ (Neuroticism) กลุ่มที่ 2 เป็นพวกที่ชอบพูดชอบคุย ชอบสังคม รักสนุก มีอารมณ์รักใคร่ง่าย ๆ (Extraversion) กลุ่มที่ 3 เป็นพวกที่กล้า ชอบแสดงออก มีจินตนาการ ภาพพจน์ (Openness) กลุ่มที่ 4 เป็นพวกที่รู้จักเห็นอกเห็นใจ อบอุ่น น่าไว้วางใจ ให้ความร่วมมือ (Agreeableness) และกลุ่มที่ 5 เป็นพวกที่เชื่อใจได้ ทำอะไรมีจุดมุ่งหมาย มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ (Conscientiousness)

ทฤษฎีบุคลิกภาพของ คาร์ล จี จุง (Carl G. Jung: 1939) จัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีแบ่งประเภท จึงแบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 แบบ คือ Introvert แบบตามความสนใจที่สนใจในตนเองและ Extrovert แบบความสนใจที่สนใจภายนอกตนเอง

แนวคิดบุคลิกภาพตามแบบของไมเยอร์ บริกซ์ (Myers-Briggs Type Indicator: MBTI อ้างถึงในธาริณี, 2542) มีลักษณะบุคลิกภาพ 4 แบบ ดังต่อไปนี้

1) ลักษณะการแสดงความสนใจของบุคคล เป็นบุคลิกภาพที่แต่ละคนแสดงต่อบุคคลอื่นแบ่งเป็นบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและบุคลิกภาพแบบเก็บตัวบุคลิกภาพแบบแสดงตัวบุคลิกภาพแบบเก็บตัว

E: Extraversion < -----> I: Introversion

2) ลักษณะการหาข้อมูล เป็นวิธีที่บุคคลใช้ในการหาข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ แบ่งเป็นบุคลิกภาพแบบหาข้อมูลตามความเป็นจริง และบุคลิกภาพแบบหาข้อมูลโดยการหยั่งรู้บุคลิกภาพแบบหา บุคลิกภาพแบบหาข้อมูลตามความเป็นจริง ข้อมูลโดยการหยั่งรู้

S: Sensing < -----> N: Intuition

3) ลักษณะการตัดสินใจ เป็นวิธีที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจหรือตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ แบ่งเป็นบุคลิกภาพแบบตัดสินใจโดยใช้เหตุผล และบุคลิกภาพแบบตัดสินใจโดยใช้ความรู้สึกบุคลิกภาพแบบตัดสินใจ บุคลิกภาพแบบตัดสินใจโดยใช้เหตุผล โดยใช้ความรู้สึก

T: Thinking < -----> F: Feeling

4) ลักษณะการปฏิบัติงาน เป็นวิธีที่บุคคลใช้ในการทำงานหรือใช้ติดต่อกับผู้อื่นแบ่งเป็นบุคลิกภาพแบบทำงานโดยใช้แผน และบุคลิกภาพแบบทำงานโดยใช้ความยืดหยุ่นบุคลิกภาพแบบทำงานบุคลิกภาพแบบทำงานโดยใช้แผน โดยใช้ความยืดหยุ่น

J: Judgment <-----> P: Perception

2. บุคลิกภาพที่พึงประสงค์

บุคลิกภาพของบุคคลสามารถพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขไปสู่บุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ถ้าบุคคลนั้นมีโอกาสได้ฝึกฝนเรียนรู้ว่าบุคลิกภาพใดที่สังคมพึงประสงค์ ซึ่งผลการประชุมสัมมนาของสำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2531) ได้สรุปบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของนักศึกษาไว้ดังนี้

- 1) กล้าคิด กล้าแสดงออกที่เหมาะสม
- 2) ขยันหมั่นเพียร
- 3) มีระเบียบวินัย
- 4) ปรับตัวได้ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 5) ซื่อสัตย์ต่อตนเองและหน้าที่
- 6) มีเหตุผล ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถแก้ปัญหาได้
- 7) สามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 8) เป็นนักปฏิบัติที่ดี และรู้จักประยุกต์ใช้วิธีการ
- 9) พึ่งตนเองและปกครองตนเอง
- 10) นิยมไทย

ธีรพันธ์ อนุวัชรวิวงศ์ (2525) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพไว้ดังนี้

- 1) สร้างนิสัยในการรักษาสุขภาพอนามัยเป็นอย่างดี
- 2) รักษาท่าทางให้ดี
- 3) แต่งกายให้สะอาดเรียบร้อยและมีรสนิยมที่ดี
- 4) ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
- 5) มีงานอดิเรกที่น่าสนใจทำ
- 6) อ่านหนังสือนิตยสารและวารสารที่น่าสนใจ
- 7) ควบคุมอารมณ์อยู่เสมอ
- 8) มีความกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ เสมอ
- 9) ไม่พรับ่น
- 10) ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
- 11) ปฏิบัติตนให้เป็นธรรมชาติที่สุด จริ่งใจไม่เสแสร้ง
- 12) พยายามหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น
- 13) ไว้วางใจผู้อื่นเมื่อสมควรไว้วางใจ และรู้จักเก็บความลับ
- 14) ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้อื่น

- 15) สนใจเป็นส่วนตัวในสวัสดิภาพของมิตรสหาย
- 16) รู้จักพูดด้วยน้ำเสียงที่ร่าเริงเป็นนิสัย ใช้ภาษาสุภาพ หลีกเลี่ยงคำหยาบ
- 17) เมื่อผู้อื่นพูดฟังอย่างสนใจ ไม่พูดขัดจังหวะตลอดจนหลีกเลี่ยงการโต้เถียงที่ทำให้เกิดการไม่เป็นมิตรต่อกันได้
- 18) รู้จักปฏิบัติตามกฎที่สำคัญ
- 19) ให้ความนับถือทุกคนโดยไม่คำนึงถึงฐานะตำแหน่งหรือระดับชั้น
- 20) มีความไว้วางใจต่อความรู้สึกของผู้อื่นในการสื่อสารอยู่เสมอ

คุณลักษณะ

คุณลักษณะ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 (2535) หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งชี้ให้เห็นความดีงาม หรือลักษณะประจำตัว

เฟียน ไชยสร (2533) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะหมายถึงแบบแผนของ ความประพฤติ ที่บุคคลยึดเป็นคุณลักษณะประจำตัวที่ให้คุณหรือประโยชน์โดยตรงแก่ตนเองหรือ ผู้อื่น เป็นส่วนใหญ่

วิไลรัตน์ สุรบุตร (2538) ได้ให้ความหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารหรือหัวหน้างาน อันจะทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานของกลุ่ม

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสมดุลทั้งทางด้าน จิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนดังนี้(พิศवास ยุติธรรมดำรง 2542)

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย
- 2) มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี มีสุนทรียภาพ
- 3) มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา มีความเป็นผู้นำ และมีวิสัยทัศน์
- 4) มีความรู้และทักษะที่จำเป็น และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5) มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเป็นพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 6) มีความพร้อมที่จะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถแข่งขันอย่างสันติ

ในสังคมได้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานขั้นต่ำที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เป็นผลผลิตของหลักสูตร พร้อมตัวบ่งชี้ความสำเร็จ (Benchmark) จำนวน 18 มาตรฐาน ดังนี้(พิศวาส ยุติธรรมดำรง 2542)

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ศรัทธาและมุ่งมั่นในความคิด
- 2) ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ
- 3) เห็นคุณค่าในตนเองและพึ่งตนเอง
- 4) มีสุนทรียภาพ
- 5) มีสุขภาพและบุคลิกภาพดี
- 6) มีความสามารถในการคิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างสร้างสรรค์
- 7) มีความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต
- 8) มีทักษะในการสื่อสาร
- 9) มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- 10) มีทักษะการจัดการและสามารถใช้และพัฒนาเทคโนโลยี
- 11) มีความรู้และทักษะตามสาระการเรียนรู้
- 12) รักการเรียนรู้และรู้วิธีการเรียนรู้
- 13) สามารถทำงาน รักการทำงาน และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
- 14) มีจิตสำนึกในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม
- 15) มีเจตคติที่ดี มีประสบการณ์และทักษะในงานอาชีพสุจริต
- 16) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 17) ภูมิใจในท้องถิ่น ประเทศชาติ และความเป็นไทย
- 18) มีจิตสำนึกและปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคล (จรรยาพร ธรณินทร์. 2548 ออนไลน์) ได้แบ่งประเภทผู้มีลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ 10 ประเภท และอธิบายว่า คุณลักษณะแต่ละประเภทจะบ่งบอกกับความสามารถที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ของบุคคลออกได้อย่างชัดเจน โดย

คุณลักษณะแต่ละประเภทจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ความถนัด สถิติปัญญา และศักยภาพ เฉพาะด้านร่วมกันอยู่

คุณธรรม

ความหมายของคุณธรรม พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน (2530 : 190) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีหรือหน้าที่อันพึงมีอยู่ในตัว ลีจิต ธีรเวคิน (2548) ได้กล่าวไว้ว่า คุณธรรม คือ จิตวิญญาณของปัจเจกบุคคล ศาสนาและอุดมการณ์ เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วย ปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณ สังคมต้องมีจิตวิญญาณ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกล่อมเกลาเรียนรู้โดยพ่อแม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ

ทิสนา แวมมณี (2546 : 4) ให้ความหมาย คุณธรรม คือ คุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวธรรมอยู่ในจิตใจ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2527 : 387) ให้ความหมาย คุณธรรม คือ ความดี ความงาม ความซื่อสัตย์ ความพอดี ความอดทน ขยันหมั่นเพียร

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำ ทางกาย วาจาและจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคม

1. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข (ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2553 : ออนไลน์).

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม "๘ คุณธรรมพื้นฐาน" ที่ควรเร่งปลูกฝังประกอบด้วย

1) ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทน ความขยันต้องปฏิบัติควบคู่กับการใช้สติปัญญา แก้ปัญหาจนเกิดผลสำเร็จ

2) ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของแต่พอควร พอประมาณ ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

3) ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรงไม่เอินเอียงไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ

4) มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัย ในตนเองและวินัยต่อสังคม

5) สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาการวัธ

6) สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7) สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุ ผลตามที่ต้องการเกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียวกันในลักษณะเช่นนี้ เรียกอีกอย่างว่า ความสมานฉันท์

8) มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อน มนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ☐ ใด ☐ กำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ ☐ ของบัณฑิตไว้ ☐
ดังนี้ (มนุษยศาสตร์ ☐ , มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542 : 1)

1) มีความรู้ ☐ ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพ

2) การคิด วิเคราะห์ ☐ สังเคราะห์ ☐ และแก้ ☐ ปัญหา ☐ งาม ☐ ระบบ

3) สามารถในการติดต่อสื่อสาร และถ ☐ ายทอดความรู้ ☐ ภาษาไทยและต ☐ างประเทศ ☐ งาม ☐ อย 1 ภาษา

4) มีทักษะในการสืบค ☐ นข ☐ ้อมูล และใช ☐ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ☐

5) ใฝ่ ☐ รู้ ☐ และสามารถในการเรียนรู้ ☐ ตลอดชีวิต ☐ จักตนเอง

6) มีมนุษยสัมพันธ์ ☐ ปรับตนเองเข ☐ กับสิ่งแวดล้อม ☐ อด ☐ ใด ☐

7) มีภาวะผ ☐ ำนำ

- 8) และจรรยาบรรณในวิชาชีพ
- 9) วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ☐ อม
- 10) มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 11) รู้ ☐ จักแสดงซึ่งความคิด

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2529) ในฐานะประธานอนุกรรมการโครงการวิจัยเรื่อง บทบาทและผลสัมฤทธิ์ของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ☐ ของ ทบวงมหาวิทยาลัย ได้ ☐ สรุปคุณสมบัติที่จำเป็น ☐ สำหรับการปฏิบัติงานของบัณฑิตมีดังนี้.-

- 1) ความรู้ ☐ เชิงวิชาการทั่วไป
- 2) ความรู้ ☐ รอบตัวทั่วไป
- 3) ความรู้ ☐ ทั่วไปเกี่ยวกับหน ☐ วยงาน
- 4) ความรู้ ☐ เฉพาะเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ
- 5) ความสามารถในการใช้ ☐ ภาษาติดต่อ ☐ สื่อสาร
- 6) ทักษะในการทำงานที่รับผิดชอบ
- 7) ความสามารถในการวางแผนทำงาน
- 8) ความสามารถในการเรียนรู้ ☐ สิ่งใหม่ ☐ ๆ เกี่ยวกับงาน
- 9) ความสามารถในการตัดสินใจแก่ ☐ ป ☐ ญหา
- 10) คุณภาพของผลงานที่ทำ
- 11) ความรับผิดชอบต ☐ ่องานที่ใด ☐ รับมอบหมาย
- 12) รู้ ☐ จักรับฟ ☐ งความคิดเห็นของคนอื่น
- 13) การตรงต ☐ ่อเวลา
- 14) ความซื่อสัตย์ ☐ ในการทำงาน
- 15) ความอดสาหะพยายามในการทำงาน
- 16) ความมีระเบียบในการทำงาน
- 17) ความเชื่อมั่นในการทำงาน
- 18) สามารถควบคุมอารมณ์ ☐
- 19) มีความคิดริเริ่มในการทำงาน
- 20) มีมนุษยสัมพันธ์ ☐
- 21.สามารถปรับตัวให้ ☐ เข ☐ กับระบบการทำงาน
- 22.ความเป ☐ นสุ ☐ นำ

คมสัน ขอดสุทธิ (2540) ผลการวิจัยพบว ☐ า ข ☐ ่อเสนอแนะที่บัณฑิตควรปรับปรุงคือ

ความเป็□นผู□นำ การทำงานไม□ควรยึดทฤษฎีมากเกินไป ควรมีการตัดสินใจที่ดี ควรปรับปรุง□านการปฏิบัติงาน เพิ่มทักษะค□านคอมพิวเตอร์□ ควรเป็□นผู□หาความรู้□ใหม่ □อยู่□เสมอ มีความอดทน รู□จักการทำงานเป็□นทีม ควรมีวิสัยทัศน์□ในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์□ที่ดี ยอมรับฟ□งความคิดเห็นของผู□อื่น ตรงด□อเวลาและมีวินัย

คมสัน ยอดสุทธิ (2542) ได้□ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลในการทำงานของบัณฑิต คณะเกษตรศาสตร์□ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่□ ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในระหว□างป□การศึกษา2534-2536 ข□อเสนอแนะว่าควรสอนใ□นักศึกษารู□จักแสดงความคิดเห็นควรปลูกฝ□งคุณธรรมและจริยธรรมตั้ง แต□เป็□นนักศึกษา ควร สอนใ□ นักศึกษา รู□จักเสียสละเพื่อส□วนรวมควรเน□นภาษาอังกฤษไว□ในหลักสูตรใ□มากกว่า□านี้ และควรมีการจัดกิจกรรมสอดแทรกไป□กับหลักสูตร อย□างด□อเนื่อง

การศึกษาเรื่องลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร วิทยาเขตพณิชยการพระนคร ตามความคาดหวังของผู้บริหารสถานประกอบการของสนทยา เขมวิรัตน์ (2545) พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้บริหารสถานประกอบการต่อลักษณะของบัณฑิตพบว่า ผู้บริหารสถานประกอบการมีความพึงพอใจและความคาดหวังต่อลักษณะของบัณฑิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยด้านที่มีค่า1.เฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นลักษณะที่ต้องใช้ระยะเวลา ยาวนานในการปลูกฝ□งให้บังเกิดมีขึ้นในตัวของบัณฑิต ไม่สามารถฝึกฝนให้เกิดมีขึ้นได้ทันทีในสถานประกอบการเหมือนลักษณะด้านอื่นๆ